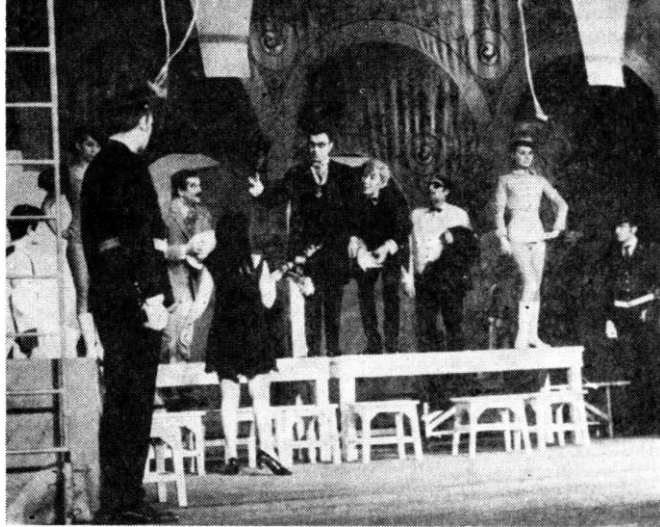

SCRISOARE DIN SOFIA DE LA ILEANA POPOVICI

„Porunca a șaptea: fură mai puțin“ de Dario Fo în interpretarea Teatrului de Satiră din Sofia. Regia Gr. Ostrovski.

ORAȘE, TEATRE ȘI MUZEE

Șase zile în Bulgaria... E mult, e puțin? Ce să observi, să cunoști, să înțelegi mai întâi? Să privești cu ochii larg deschiși ai turistului, absorbind fără alegere impresii, sau să triezi, să renunți, cu optica austeră, prin asta totuși nu mai apropiată de adevăr — orice renunțare conține o minciună — a „specialistului“?

Prima iluzie: apropierea, asemănările. Distanța e „o azvîrlitură de băț“, de ordinul celei pe care o parcurg într-un week-end o mulțime dintre automobiliștii ce se respectă. Survolînd șesuri și dealuri împădurite deasupra cărora te crezi încă acasă, avionul ajunge la Sofia după aproape tot atîtea minute cîte sînt necesare pentru a ajunge din centru pînă la Otopeni. Parcurgi străzile orașului, descifrezi literele chirilice ale firmelor, descoperi, amuzat, că magazinele alimentare se numesc „hranitelni stoki“. Vitrinele au o înfățișare familiară. În vorbirea cîntată, rapidă, răsar ici-colo cuvinte din care sensul general al frazelor pare să

se închege. O mulțime de simetrii sînt evidente. În primele ore, totul pare să se dezlege simplu, în cheia similitudinilor.

Surprinzător, întinericul serii dezvăluie niște deosebiri discrete, însă din categoria celor ce definesc un oraș tot atît de precis cum ordinea obiectelor dintr-o cameră exprimă caracterul locatarilor. Străzile se liniștesc neașteptat de devreme (toate spectacolele încep la ora 19.00), și așa, goale, tăcute, impresionează deodată, prin neverosimila lor curățenie. Pavajul din mici blocuri paralelipipedice galben-ocru strălucește, neted — l-ai putea mîngîia ușor cu virful degetelor. (Aveam să mă conving: n-am văzut, în șase zile, o singură hîrtie aruncată pe jos, un muc de țigară... Marmora sidefie a pasajelor subterane de pe laturile pieții centrale, prin care se perindă mii de trecători, e tot timpul imaculată, ca într-o sală de bal.) Cupolele aurite ale marii catedrale „Alexandr Nevski“ se aprind sub lumina reflectoarelor, evidențiînd-o superbă, ma-

jestuoasă, printr-un savant efect de contrast, în raport cu parcurile umbrite din jur, cufundate anonim și modest în noapte. Poți întui, privind atent câteva minute orașul, gustul pentru spectacol și spectaculos al sofiotilor.

Această superficială impresie de început se consolidează apoi, pas cu pas, precizând trăsătura cea mai izbitoare a atitudinii generale: foamea de imagine, plăcerea de a fi spectator, curiozitatea trează, disponibilitatea permanentă a ochiului pentru tot ceea ce ar fi, într-un fel sau altul, capabil să-l impresioneze; un fel aparte, calm și interesat, de a recepta lumea prin privire. Prin sumptuoasa navă a catedralei sau prin vechia, severa biserică Sfânta Sofia, peste care au trecut vîltoarele unor secole de robie, se scurg tot timpul lungi șiruri de școlari; ei privesc istoricele lăcașuri de închinăciune atent și în același timp detașat, ca pe niște muzee mai speciale, iar icoanele bătute în aur și argint, ca pe niște instructive expozate de artă. În fața fragmentului din zidul cetății Serdicka, scos la iveală de săpăturile pentru pasaj și încrustat, pe loc, în noua lucrare, ca o piatră prețioasă într-o montură, mici grupuri comentează îndelung, cu real interes, deosebind pietrele autentice de cele adăugate la restaurare. Toată lumea insistă să urc pe muntele Vitoșa, ale cărui culmi înzăpezite străjuiesc orașul; nu atât de dragul ascensiunii și al plimbării în pădure, ci ca să admire de acolo, ca dintr-o lojă de onoare, panorama desfășurată a capitalei și cîmpia din jur. Când ajung sus, observ că o mulțime de oameni sînt instalați astfel lîngă balustrade, ca la teatru; și nu numai aici, dar și la sute de kilometri, la minăstirea Șipka, strălucind pe un vîrf de munte; ba chiar și mai sus, pe culmea unui lung șir de trepte, la monumentul eroilor din războiul pentru independență, unde flacăra veșnică pîlpie sub vîntul năprasnic și de unde Balcanii Karlovi se desfășoară într-o impresionantă succesiune de perspective — peste tot e o adevărată aglomerație de privitori, care nu-și caută odihnă sau confort sau distracții, ci un soi special de hrană destinată ochilor. Trec cu mașina prin orașul Kalofer, e duminică, burează; un alai de nunță se îndreaptă spre oficiul de stare civilă, ducînd cu sine acolo, în căruțe trase de boi, darurile de tot soiul căpătate — perne și pături înflorate în culori vii, așezate teanc lîngă un mare șifonier lustruit, cumpărat de la un magazin de mobilă modernă. Într-un sat, alaiul cu daruri ar fi fost expresie nemijlocită; aici însă, pe străzile asfaltate, înconjurate de fete proaspăt coafate, încălțate cu pantofi albi cu tocuri înalte, el are categoric semnificație de spectacol, de „reprezentare“.

Iată cum, prin forța împrejurărilor, sînt readusă pe tărîmul preocupărilor profesionale. Dar ambianța mă ajută să înțeleg

Margarita Duparinova, artistă a poporului, interpreta piesei-monolog „Oăduva colonelului“ de Johan Smuul, (Teatrul „199“ din Sofia)

oarecum mai lesne „fenomenul public“ din Bulgaria: faptul că, fără excepție și aproape fără deosebire, sălile de teatru sînt invariabil pline; că literalmente nu există „problema atragerii spectatorilor“ și eventualitatea unui refuz din partea acestora. Iată o situație de invidiat pentru teatru, situația de loterie cu toate numerele cîștigătoare... La Teatrul popular „Ivan Vazov“, unde se reprezintă de doi ani drama istorică *Kalioian*; într-o sală dintr-un cartier al Plovdivului, unde o echipă secundă joacă o piesă pentru tineret; la o reprezentație în matineu pentru copii sau într-una de seară, la Teatrul „199“, la care asistența e 95% feminină și se aud, discret, suspinele stîrnite de viața agitată a Editheii Piaff — peste tot, șiruri strînse de spectatori atenți, numai ochi și urechi, cu reacția promptă, binevoitoare, adecvată, lipsiți de malicie sau de vreo reticență. La *Henric IV* de Pirandello, montarea cea mai modernă (și deci mai controversată) la ordinea zilei, al cărei protagonist e cunoscutul actor de teatru și film Apostol Karamitev, nu se poate obține nici un bilet, deși colegii gazetari mă sfătuiesc să nu-l pierd. Zadarnice sînt (altă deosebire!) orice fel de intervenții, mai oficiale sau mai amicale: sala, mică, e tixită, au mai fost cereri similare, refuzate, echitatea cea mai elementară cere să nu se facă vreo excepție, deci... Rămîn cu regre-

tul, cu atât mai mult, cu cât ar fi fost clou-ul acestei săptămîni, în care afişul nu-mi este în mod special favorabil.

Teatrul răspunde la diapazonul impus de solicitare. O concluzie cu pretenţii generalizatoare ar fi, bineînţeles, pripită, după o atît de scurtă întîlnire; dar cele cîteva spectacole pe care le-am văzut erau clare şi directe, compuse ou o grijă specială pentru a oferi cantitatea satisfăcătoare de elemente de atracţie. Se încearcă animarea cadrului, crearea posibilităţilor pentru permanente transformări; chiar şi în montajul „Edith Piaff despre sine însăşi”, compus din fragmente autobiografice şi din înregistrări pe bandă, interpreta-realizatoare (artista emerită Tania Masalitinova) şi regia (artista emerită Lena Cenceva) au simţit nevoia să se sprijine pe planşe cu portrete şi pe dese schimbări de lumină. Spectacolul teatrului din Plovdiv, realizat de o echipă foarte tină ră sub direcţia lui Nicolai Kolev, izbutea să ascundă faptul că piesa (*Aproape o idilă* de Nadejda Dragova şi P. Stefanov) era un firav pretext sentimental şi moralizator, datorită spontanelor variaţiuni scenice, susţinute de interpreţii din planul doi, care compuneau, prin apariţii insolite, un fel de comentariu ironic asupra acţiunii şi a protagoniştilor (Tvetana Maneva, Petăr Slavov, K. Doncev, Stoian Bicivarov), susţinut elegant şi cu fluenţă. Demonstraţia cea mai energică o oferă însă montarea piesei lui Dario Fo *Porunca a şaptea: fură mai puţin!* la Teatrul de satiră; cu nerv şi cu ritm, diversele sugestii tonale ale textului sînt exploatate sub egida comediei groţesti. Regia (Gr. Ostrovski) şi scenografia (K. Radev) se întrec în dinamizarea mişcării, în contrastele coloristice, în inventarea gagurilor.

O a doua caracteristică a teatrului bulgar pare să fie înalta autoritate a actorului. Actorul domină contextul în care se mişcă, nu e pus în umbră nici de decor, nici de muzică (des utilizată), ci transformă cu dezin-voltură tot ce e pe scenă în suport pentru jocul său, îndreptîndu-l, astfel potenţat, către public. Acest stil de joc este un reflex al teatrului conceput ca dialog cît mai direct cu sala; departe de a construi pe scenă un univers autonom pe care să-l deschi-dă doar „absenţa celui de-al patrulea perete”, partenerii de joc fac parcă tot timpul apel la martor, adresîndu-i-se mai mult sau mai puţin declarat; chiar firul comunicării dintre ei trece prin sală. E un stil care impune actorul dotat cu forţă, cu temperament. O exponentă a acestei categorii este artista poporului Margarita Dupar-inova, interpreta monologului dramatic *Ūaduva colonelului* de Johan Smuul, la Teatrul „199”: un desăvîrşit profesionalism al gradării şi varierii mijloacelor de expresie, o ştiinţă de a „face priză” cu sala, de a-i acorda scurte momente de destîndere, revenind de îndată cu un plus de vigoare.

...Oricît am fi de zeloşi consumatori de spectacole, să recunoaştem însă: teatrul nu e totul pe această lume. Ca să cunoşti, cît de cît, o ţară, există locuri şi taine anume, pe care nu-ţi poţi îngădui să le ocoleşti. Unul din ele este subterana catedralei, amenajată ca expoziţie de icoane vechi, adunate de la Tîrnovo, de la Rila, din toate centrele tradiţionale de pictură bisericească. Cîteva ore, te pierzi privind în ochii expresivi — curioşi, blinzi, aspri, îndureraţi, înţelepţi — ai unor sfinţi pictaţi cu un co-pleşitor realism. Rămîn îndelung în faţa uneia, concentrîndu-i pe cei 40 de sfinţi şi martiri; trupurile schingiuite se sprijină, se susţin unul pe celălalt, chipurile sugerează izbitor reprezentările lagărelor de concentra-re: e un grup de deţinuţi de la Auschwitz. Istoria, eterna, se repetă... Sus, un nor de coroane aşteaptă mareaţa clipă a sanctifi-cării. Mi-e foarte aproape acest trecut, această viziune realistă, dură, lucidă.

Imaginile fug: munţii. Plovdivul vechi, cu străzile sale înguste şi cătărate scăpate ca prim minune de distrugere şi foc, Valea trandafirilor, din nou munţii, metereze de piatră, lacuri... Concentrarea pe distanţe rela-tiv mici a atîtor frumuseţi pure, nesupuse nici unei puteri temporale, creează o anumită emoţie, de care nu încerc să mă eliberez. Nu reuşesc, în goană, să-mi procur un ziar românesc, interpretul mă asigură că nu sînt nici un fel de ştiri pe lume, şi mă las prinsă, cu un fel de voluptate vinovată, în acest neaşteptat „joc de-a vacanţa”. Abia dumi-nică, 17 mai, am, brusc şi irevocabil, con-ştiinţa depărtării: maşina goneşte pe o ser-pentină splendidă (şoselele, perfecte, sînt un rai pentru automobilişti), şoferul învîrteşte la întîmplare butoanele aparatului de ra-dio, o ploicăică nevinovată tamburinează pe capotă, fredonînd parcă o melodie. Într-un buletin de ştiri semitelegrafic, pe care-l as-cult cu jumătate de ureche — un joc, ca să văd cîte cuvinte înţeleg — disting: Româ-nia — catastrofă. „Nişte inundaţii” — spune cineva din maşină. „Unde?” „Probabil, la Dunăre”. Şi nu pot să aflu nimic mai mult. Toate posturile de pe scală transmit muzi-că. Abia cîteva ore mai tîrziu capăt, în fine, un ziar vechi de trei zile, încă nedesprins din banderolă, conţinînd un prim comuni-cat, demult perimat.

Doi români, cu care mă întîlnesc în avion la întoarcere, nu ştiu nici ei mai mult decît mine. Privim pe fereastră: plouă.

Ileana Popovici

